

„Nevigyminket kísértésbe!”

Valóban Jézus szavai ezek?

Komoly keresztények között is vannak elegen, akik csak kelletlenül tudják kimondani ezeket a szavakat, mert félnek attól a gondolatától, hogy Isten talán csapdát állít nekik, sőt esetleg rosszindulatot vár is hibájukra. Mások csupán gépiesen mondják ki ezeket a szavakat, és nem szívesen gondolnak bele, hogy mit is mondtak. Valóban ezek a szavak először a tásra annyira nem illenek ahhoz, amit Jézus az anyai módon szerető Istenről mondott, hogy joggal kétségbe vonhatjuk, valóban tőle származnak-e. Mi inkább azt várnánk, hogy Jakab levelében találjuk Jézus eredeti gondolatát: „Senki se mondja, ami kísértésbe jut: az Isten kísért engem, mert az Isten nem lehet rosszra csábítani, és ő sem csábít rosszra. Mert minden embert a saját kívánsága vonz és csábítja, így esik kísértésbe” (1,13-14).

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy Jézus arámi nyelven mondta ezeket a szavakat, és hogy ennek csupán görög nyelvű fordítása van a kezünkben. Elképzelhető tehát, hogy a fordító félreértett valamit.

A zsidó szakember, Pinchas Lapide mutatta rá arra, hogy e kérdésről tisztázódik, ha valaki héberre fordítja ezt a mondatot (ld. Pinchas Lapide, *Ist die Bibel richtig übersetzt?* Gütersloh, 7. kiadás, 1997, 124 l.). Az itt használt héber ige jelentése ugyanis nem kizárólag „vinni” vagy „vezetni”, hanem annyit is jelenthet, hogy „ne engedj kísértésbe jutni/kerülni minket”. A zsinagóga esti imájában mindmáig ebben a jelentésben használják a szót: „Ne engedj, hogy a bűn vagy a bűnösség vagy a kísértés hatalmába jussak/kerüljek!” Ha Jézus az ennek megfelelő szót használta, azt csak ebben az értelemben lehette: „Ne engedj minket kísértésbe esni!” Az evangéliumban található „Nevigyminket kísértésbe!” mondat ezek szerint arra vezet hőtő vissza, hogy a görög fordítóknak nem volt egésszen világos, mit is akart mondani Jézus, s

Sárdy Péter

Kísértés és szabadulás

ezért egyszerre a szónak a legelterjedtebb jelentését alkalmazta.

Mit gonolt Jézus a kísértésről?

A választ az alközelíthetjük meg, hogy megvizsgáljuk, milyen összefüggésben használta ő a „kísértés” szót. Márk evangéliuma szerint megkeresztelése alkalmával Jézus „nyitva látta az eget”, miközben Isten atyjaként mutatkozott meg neki. Ha e nagy élmény folytatásaként azt olvassuk, hogy Jézust a pusztában „megkísértette a Sátán” (1,13), akkor e kísértés nem irányult valami közönséges bűnre, hanem csak Istenre, mint Atyjába vetett bizalmának megingatására. Kétségtelenül ugyancsak a bizalom elvesztésétől akarta megóvni tanítványait, amikor tartóztatása előtt azt mondta nekik: „Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek” (Mk 14,38). Ugyanerre célzott akkor is, amikor Péterhez így szólt: „Si mon, Si mon, a Sátán hatalmat kért magának fölöttek, hogy megrosszáljon benneteket, mint a búzát. De imádkoztam érte, hogy el ne fojgyakozzék a hited [Istenbe vetett bizalmad]” (Lk 22,31).

A „kísértés” értelmében ezekben a példákban nem más, mint az Isten szeretébe vetett bizalom próbatétele. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy az evangélisták a „megkísértés” kifejezéssel sokszor egyszerűen azt fejezik ki, hogy Jézust „próbara tették” az ellenfelei (Mk 8,11), világos lesz a Miatyánk e kérésének értelme, ti.: „Ne tedd próbara bizalmunkat!”

Jézus nem felejtette el, hogy az élet sokszor próbara teszi az Istenbe vetett bizalmat. A próféták sorsára utalt, amikor ellenségeinek gyűlöletlátva arról beszélt, hogy az ő sorsa is „az emberek kezébe adatik” (Mk 9,31). Természetesen visszaretent az erőszakos haláltól, amellyel számolnia kellett. Szorongását tanítványai előtt sem leplezte, amikor elfogatása előtti imájában Istenhez fordult segítségért. „Atyám”-nak szólította Istent, hogy félelmét legyőzze, és újra megtalálja a bizalmat. Arra azonban aligha gon-

dolhatott, hogy a fenyegető katasztrófát Atyja magának rendelte el, hiszen ami „az emberek kezéből” jön, azért az emberek maguk felelősek.

Aki úgy hisz, mint Jézus, az biztos abban, hogy Isten vele van, akármit hoz is az élet. Hogy Isten esetleg nem venné észre, ha valaki szenved, azt Jézus elképzelhetlenné tartotta, hiszen arról beszélt, hogy „nektek meg a hajtók szála is mind számon vannak tartva” (Mt 10,30). – Hogy mi történik mégis olyan sok borzalmas dolog az emberekkel, arra sehol sem tért ki, mert erre a kérdésre ő sem kapott választ. Életének és halálának tanúsága szerint azonban mindvégig bízt abban, hogy az Isten szeretéte végül minden szenvedés ellenére is győzni fog.

Ami kísértéseink

A „Ne vigy minket kísértésbe” vagy „Ne tedd próbara bizalmunkat” kifejezés arra szólít fel bennünket, hogy mindazt, amitől félünk, vagy ami miatt aggódunk, egyszerűen az élet „próbatételének” tekintsük, és imánkban vigyük Isten elé. Ezek a szavak nem arról beszélnek, hogy Isten esetleg rosszra csábíthatna minket. Ami bűnre csábít, az csak a saját kívánságunk. Hogy ez a bűnre való hajlandóság nem tudatos bűnünk, és ezért könnyen inkább a külvilágra vezető dikk, lélektanilag érthető. De akár mennyire ostromol is minket egy ilyesfajta kísértés, az nem Istentől jön, de még a gonosz „ördögtől” sem, akinek hatalma volna kívülről befolyásolni minket.

A következőkben bővebben is ki fogok térni arra, hogy Jézus nem számolt egy olyan hatalmas és gonosz lélek befolyásával, akinek lehetősége lenne a mennyei Atya akaratát meghiúsítani. Biztos volt abban, hogy az embernek a kísértésekkel kapcsolatban sem Istentől, sem az ördögtől nincs oka félni. A félelemnél sokkal többet használ, ha az ember bizalmával fordul mennyei Atyjához, aki nem részvétlenül és távolból figyeli őt. Pál apostol szavai szerint: „Hűséges az Isten, erőtökön felül nem hagy

megkísérteni, hanem a kísértéssel együtt a szabadulás lehetőségét is megadja, hogy kibírjátok” (1Kor 10,13).

A kísértésről szóelő kéres ezek szerint az imádkozó félelemre vonatkozik. Mondjuk ki őszintén: én va gyok az, aki félek, ha a jövőre gondolok. Mennyi borzalmas próbatétel várhat még rám, ami megingatthatja a jó Istenbe vetett bizalmamat? – Jézus ismerte ezt a helyzetet, mert magának is meg kellett küzdenie ezzel a félelemmel. Példát mutatott nekünk, hogy minden félelmet szagozalmunkat „Atyánk” kezébe helyezzük. Ráhagyatkozhatunk Jézus hitére, hogy az egész világ a szerető Isten műve, aki nek részvétele nélkül semmi nem történhet velünk.

Ha valóban hiszek, akkor ráhagyatkozom arra, hogy Isten, aki szeretettel „jókat és gonoszokat” egyaránt elér, velem szemben sem marad semleges. Bár milyen gondban va gyok, nem tehetek jobbat, mint hogy szorosán megfogjam a kezét, és kérem, hogy megtaláljam a kiutat. – Aki útfelvezésé azonban élesen el kell válnom aggodalmamtól, hisz a félelem könnyen megzavar nátlőké pessé getet. Hara gaszko domahoz, hogy Isten ilyen vagy olyan módon hallgass meg az imámat, képtelenné válok megpillantani a kiutat, amely talán éppen megnyílik előttem, ám nem ott, ahol eddig képzeltem. Isten azokat segíti meg, akik bizalommal ráhagyatkoznak.

Aki körül néz e világban, joggal megkérdezheti, hogy létez-e egyáltalán egy jó „mennyei Atya”, ha az megengedi, hogy gyermekeivel olyan sok borzalmas dolog történjen. Ez a kérdés nem csak bizalmunkat so dorja vesztélybe, hanem Jézus isten képtis két ség be vonja. Erre a fenyegető kérdésre még ki kell térnünk, de ehelyütt meg kell elégednünk egy rövid utalással: Egy emberi istenkép eleve nem képes az abszolútumnak, minden létvégső alapjának befogadására és leírására. De ha a fel foghatatlannal nem tudunk ki meg félelő fogalmakat alkotni, legalább megkaptuk annak a lehetőségét, hogy lelünk mélyen megéljük, hogy a LÉT kétségtelenül JÓ. Minden emberi hit végső fokon egy ilyen (tovább nem elemezhető) mély belátáson alapul. Jézus „örömhíre” éppen azért tudja olyan mélyen érinteni lelkünket, mert az sem más, mint a végtelenszeretet magában véve leírhatatlan lelki meg tapasztalásának egyik elképzelhető kifejtése.

„Szabadíts meg a gonosztól!”

A gonoszreális veszélye

A Mi atyánknak ez a hétédik és utolsó kérése egyszerre megkérdőjelezi mindazt, amit eddig kimondtunk. Mert ne felejtjük el: Az első hat kérésben csak arról volt szó, hogy rábízunk magunkat a mennyei Atyára, és életünket összhangba hozzuk az ő akaratával. Ki számolt volna azzal, hogy e hetedik kérésben váratlanul egy harmadik hatalom jelenik meg, aki fenyegeti az embert? E határolom megjelenése veszélybe hozza Istenbe vetett bizalmunkat, hiszen most azt kell kérnünk tőle, hogy szabadíts meg minket ettől a „gonosztól”. De hát ki ez a „gonosz”? Jézus itt talán az ördög fenyegető határolom akart emlékeztetni, akinek befolyásától csak Isten különös beavatkozás menthet meg minket? Mindenesetre fel tûnő, hogy Jézus imájának alap hangulata itt hirtelen megváltozik. Mi képpen lehetett megmagyarázni?

Az első hat kérés csupán olyan motívumokat tartalmaz, amelyeket Jézus ige hirdetéséből jól ismerünk. A hetedik kérésről azonban ezt már nem lehet állítani, mert Jézus örömhírének kifejtésében egyáltalán nem hangsúlyozta az ördög részéről fenyegető veszélyt. Ez a megfigyelés arra utal, hogy ezek a szavak esetleg nem Jézus től magától származnak. Tény az, hogy csak Máté evangéliumában található meg, Lukácsnál hiába keresük őket. Mi vel ez a két evangélista ugyan abból a régi forrásból vette az imaszöveget, arra követhetünk, hogy az eredeti szöveg nem tartalmazta ezeket, hiszen miért is rövidítette volna meg Lukács Jézus ismert imáját? Ezért véleményem szerint a „gonosz” megemlékezése itt a Máté-evangélium szerkesztőjétől származik, aki ezzel a fordulat csupán a „Ne vigy minket kísértésbe” kérést akarta konkretizálni.

Jób könyve és az ördög hit

A kísértésektől való megalapozott félelem az evangélista környezetében a Sántán mi tikus alak hoz fűző dött. A bibliai Jób könyvének szerzője arra a kérdésre kereste a választ, miért szenvedhet egy teljesen hiátlan és jó ember a leg súlyosabb sors csapások alatt. Ha nem akarta a rossz indulat gyánújával vádolni Istent, más valakinek kellett tulajdonítani a Jóbót ért megpróbáltatásokat. Magyarátul ezért egy „mennyei tanácskozást” írt le, ahol az „istenfiak megjelenek az Úr

előtt”, s ezek egyike, Sántán, Jób vádlójaként lép fel. Az itt „elhangzott” eszmecsereben Jóbval kapcsolatban Isten képviseli a pozitív szempontokat, Sántán pedig a negatív és negatív gondolatok megtestesítője. A rosszindulatú „istenfiú” a párbeszéd végén szabdeket kap, hogy próbára tegye Jóbót. E párbeszéd célja, hogy ne Isten től jöjjön a sok kegyetlen próbatétel, holott ő kétségtelenül beleegyezésé adja hozzá. A szerző ezzel leválasztotta a negatív sorsot Isten akaratáról. Úgy látszik, nem látott más lehetőséget arra, hogy a világban uralkodó kegyetlenséget és igazságtalanságot megmagyarázza, anélkül hogy Isten jóságát kétségbe vonná. Ami Jób könyvében még alig ha volt több, mint irodalmi fikció, abból késsőbb nagy hatalmú gonosz személyeket keztet, aki üldözi az embereket, és ellenlábasa Istennek. Jézus és az evangélisták korában már eléggé elterjedt volt az a hit, hogy a világba jaimögött az ördög hatalma áll.

Ha az ördögbe vetett hit nem más, mint a „gonosz” leválasztása az istenképről, akkor ez új fényt vet arra, milyen hatalmas teret vitt véghez Jézus, amikor a „Ne vigy minket kísértésbe” kéréssel ki javitotta ezt a hasítást. Istenről mint szerető Atyánkról beszélt ugyan, de arról is, hogy akár mi baj érne minket, az nem Isten nélkül vagy Isten ellenében történik. Atyánktudta nélkül „még egy veréb sem esik le a földre; nektek meg még a hajatok szála is mind számon van tartva. Ne féljete hát – fűzte hozzá –, mert ti sokkal többet érteke ve rebeknél” (Mt 10,29-31). Jézus tehát meg volt győződve arról, hogy a legnehezebb próbatétel sem jelentheti a végünket, mert az Atya semmilyen körülmények között sem feledkezik meg gyermekeiről. A kísértéseket is éppen azért vet fel imájába, hogy még mélyebben lelünk be vesesenek a bizalomnak a lényegét.

A Jóbót próbára tevő Sántán a Máté-evangélium szerzője számára nem más, mint az ördög, aki szerinte Jézust is megkísértette (Mt 4,1-11), s ezért kézenfekvő volt, hogy a kísértésekre vonatkozó kérés ezekel a szavakkal erősítse meg: „hanem szabadíts meg a gonosztól”. Így kerülhetett ez az ún. „hétédik kérés” a Mi atyánkba.

Ha Jézus nem szándékozott mást elérni imájával, mint hogy az Atyával szemben teljesen elveszítsük félelmünket, akkor Máté ezekkel a szavakkal nemcsak elhomályosította, hanem felismerhetetlené is tette Jézus szándékát! Mert az a kérés, hogy Isten szabadíts meg minket a go-

nosztól, valójában óriási fenyegetés. Először is azt jelenti, hogy az ördög személyében hatalmas ellenségünk van, akit csak Isten tudna kordában tartani, másrészt pedig abban sem lehetünk biztosak, hogy ez az Isten tényleg megment minket az ördög kezéből. Egy olyan Isten pedig, aki – mint Jób példája mutatja – az ördög megteremtésével kibúvót keres egy „piszkos munka” elvégzésére, nem nyerheti el az ember bizalmát. Egy ilyen Istent tényleg össze lehetne tévesztetni az ördöggel! Ha a Mi atyánk egy mondata ilyen módon az ördögre céloz, fennáll annak a veszélye, hogy ezzel csak az ember félelmét növeli meg. Mivel ez Jézus szándékaival összeegyeztethetlen, ez a mondat nem is származhat tőle.

Jézus és a „sátán”

Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus osztotta ugyan környezetének véleményét, mely szerint sok betegség gonosz lelkek befolysájak jele, de az ördög létének hirtétele nem tartozott „örömhírehez”. A „sátán” nevének megemlítését általában csak a kísértés népszerű körülírására használta (Mk 8,33; Lk 22,31). Mi vel az ördög akkori babilóni világnézetszerves része volt, szükségszerűen belekerült az „apostoli” ígéhirdetésbe is. Ez odáig terjedt, hogy még Jézus életművét is ezzel értelmezték: „Azért jelt meg az Isten fia, hogy a sátán művét romba döntse” (1Jn 3,8). – Mi vel a világ megmagyarázásához ma már nincs szükségünk az ördög, ma gunkévá tehetjük végre Jézus egyszerű hitét, hogy csak egy az Úr, aki megérdemliveljes bizalmunkat.

Ha tehát Jézus szellemében akarunk imádkozni, aligha kérhetjük ma, hogy megszabaduljunk egy olyan ördög karmaiból, aki velünk szemben létezne, s akinek védtelenül ki lennénk szolgálatva. Ennek ellenére jól meg tudjuk érteni Jézus követőinek elsőnemzedékét is, akik nem tudtak kételkedni abban, hogy ellenségük, „az ördög mint ordítorozólán szer te jár, keresve, kit nyeljen el” (1Pét 5,8). Mi vel erről meg volt győződve, jól tették, hogy imájukban a gonosztól való megszabadítást kérték. Ha ma mi is az őszavakat használjuk, akkor ezt csak a mi világnézetünkkel és istenképünkkel összhangban tehetjük meg.

Ugyanis ez ma is lehetséges. Csak arra van szükség hozzá, hogy meggondoljuk, milyen tapasztalatokra támaszkodott a múltban az ördögbe vetett hit. Hiszen ma is ismérünk olyan

embereket, akik az ördög létét tényként kezelik, mert az emberi gonoszság megmagyarázhatatlan tetteiben ennek a „gonosznak” befolysát vélik felismerni. Arra is hivatkozhatnak, hogy sok esetben a tetteik maguk is úgy élik át tetteiket, mint ha egy „idegen hatalom” működött volna bennük. Ezekben a jelenségekben azonban a mai pszichiátria betegségeket lát, amelyeket egy rajtuk kívül álló ördög feltevése nélkül is meg tud magyarázni. Hiszen még pszichikailag egészséges emberekkel is könnyen megtörténhet, hogy idegen, sőt elfogadhatatlanul gonosz gondolatok támadnak bennük.

Ismert emberi tulajdonság, hogy könnyen vesszük észre másokban mindazt, amit visszatartónak tartunk, ahelyett hogy azt kérdeznénk, miben járultunk hozzá mi magunk ahhoz, hogy ennyi elleneszen és gyűlölet támadt köztünk. Jézus tanítványa i nak sem esett nehezükre, hogy a világosság és a sötétség nagy harcát önmagukon kívül éljék meg, magukat pedig a világosság oldalán lássák. Halottak ugyan, hogy mesztük egyszer példabeszédet mondott a búza között növekvő konkolyról (Mt 13,24-30), hogy a végén felszólítsa őket: „Hagyjátok, hadd nőjön mind a kétő az aratásig”, de még sem voltak képesek arra, hogy a konkolyt és a búzát egyaránt sajtárlékben lássák, és hogy – erőszak nélkül – ott gondoskodjanak a „búza” növekedéséről, türelmevárva, hogy az „aratás” idején majd csak megoldódik a konkoly problémája. Sokkal egyszerűbb volt önmagukban a „világosság fiait”, azokban pedig, akik nem követtek Jézust, a „gonoszfiat”, a sötétség képviselőit látni, mert ezzel egyből a győztes oldalon álltak, és erkölcsi legmagasabbrendűnek érezheték magukat. Ellenfeleikben így nem csupán tévedés re hajló emberre láttak, hanem a világ fölött álló gonosz hatalom képviselőit, akiktől el kell zárkozniuk.

Az ördög létének feltételezése legyőzhetetlenné tett minden, a hittel kapcsolatos ellentétet, hiszen mindkét fél jónak tartotta magát, és meg volt győződve arról, hogy „nem a test és a vér ellen küzdünk, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak” (Ef 6,12). Így Jézusnak az ellenesség teretéről mondott szavai el sem tudták érni őket, hiszen úgy vélték, hogy nekik nincs ellenesgük, Isten ellenségeivel szemben pedig szó

sem lehet együttérzésről. János evangéliuma például természetesnek tartotta, hogy a „világért” Jézus sem imádkozhat (Jn 17,9)! Ennek a gondolkozási sémának közvetlen következménye volt a sokvalás háború és keresztesháború, valamint az eretnekek, boszorkányok és zsidók üldözése. Ez a vallási intolerancia, amely még ma is elterjedt, Pál apostolra hivatkozhat, aki mindenkét megátkozott, akiknek az övétől eltérő vélemény volt Jézus szerepéről (Gal 1,8). Talán nem is kell itt hangsúlyoznom, hogy Jézus minden emberre ki terjedő szeretettel tett, ami nem fér össze azzal, hogy harcolni kell a sátán gonoszkövetőivel.

Maiszemlélet

Ha valaki az emberek rosszaságát egy emberfölötti „gonosszal” hozza kapcsolatba, aligha lesz hajlandó megérteni ellenfeleit, és arra is gondolni, mennyiben járult hozzá maga is a konfliktus létrejöttéhez. A gonosz akaratú így könnyedén érve nyel, és nincs már kiút az erőszak „ördögköréből”. Aki ismeri ezt az összeütközést, nem fogja elfogadni, hogy létezen egy „gonosz”, aki az emberi felelőséghatás körén kívül áll – még ha egyszer személyesen találkozik is az ördöggel. Inkább mindent megfogtenni azért, hogy megismerje, hogyan működik a „gonosz” az emberben, s hogyan lehet hatását korlátozni és megváltoztatni.

Ismereteink mai szintjén ezért a „Szabadíts meg a gonosztól!” kérést csak akkor tudjuk őszintén ki mondani, ha arra a „gonoszra” vonatkoztatjuk, amely az emberben rejtőzik, és onnantud veszélybe hozni minket. Arra kérjük te hát Istent, szabadíts meg minket az ilyen fajta negatív erőktől, amelyeket alig tudunk befolyasolni, mert általában nem tudatosulnak. Napról napra halunk híreket arról, milyen kegyetlenségre képesek bizonyos emberek. Ne felejtjük el, hogy mi magunk is nemcsak valamely büntett áldozatává, hanem még tettesévé is válhatunk, hiszen a tudat alatt a „gonosz” bennünk is megvan, mint minden emberben. Azt sem szabad elfelejtelnünk, hogy ez a „gonosz” végül is ránk van bízva: Magunk vagyunk felelősök azért, ami velünk történik, akármilyen nehéznek tűnik is ez a feladat. Jézus ma két ségtelenül arra szólítja a felbennünket, hogy ez zel a „gonosszal” ve gyűk fel a harcot, de ugyanakkor tegyük minden gondunkat és félelmünket Atyánk kezébe, aki megérdemlivel bizalmunkat.